PNE 1/2018 vp / LAAJA TURVALLISUUSSELVITYS

Yleistä

Turvallisuusselvitysmenettelyn tavoitteena on parantaa mahdollisuuksia estää ennalta toiminta, joka voi vaarantaa valtion turvallisuutta, maanpuolustusta, Suomen kansainvälisiä suhteita, yleistä turvallisuutta tai muuta niihin verrattavaa yleistä etua taikka erittäin merkittävää yksityistä taloudellista etua taikka edellä mainittujen etujen suojaamiseksi toteutettavia turvallisuusjärjestelyitä.

Toimivaltaisia viranomaisia ovat henkilöturvallisuusselvityksissä suojelupoliisi ja pääesikunta. Suojelupoliisilla on yleistoimivalta ja pääesikunnalla on toimivalta silloin kun suojataan puolustusvoimiin liittyvää intressiä.

Turvallisuusselvityksiä on kolmea tasoa. Suppeilla turvallisuusselvityksillä suojataan pääsääntöisesti turvallisuuskriittistä tilaa taikka toimintaa. Tällä voidaan tosin suojata myös suojaustasojen III-IV tietoja. Perusmuotoisella ja laajalla turvallisuusselvityksellä suojataan pääsääntöisesti tietoa. Laaja turvallisuusselvitys voidaan pääsääntöisesti laatia vain henkilöstä, joka työtehtävissään saa oikeuden muutoin kuin satunnaisesti käsitellä suojaustasoihin I tai II kuuluviksi luokiteltuja asiakirjoja taikka hoitaa sellaista tehtävää, jossa hän salassa pidettäviä tietoja paljastamalla tai muulla lainvastaisella teolla voi vahingoittaa valtion turvallisuutta, maanpuolustusta tai Suomen kansainvälisiä suhteita.

Laajassa turvallisuusselvityksessä tutkittavat alueet

Laajassa turvallisuusselvityksessä tutkittavat rekisterit on tyhjentävästi lueteltu turvallisuusselvityslaissa. Näistä tärkeimmät ovat

- Väestötietojärjestelmä, jonka avulla selvityksen kohde voidaan varmuudella identifioida

- Poliisiasiaintietojärjestelmä patja, johon on kirjattu tapahtumat, joissa on henkilö on ollut poliisin kanssa tekemisissä. Selkeimmillään patjasta suojelupoliisi löytää aloitetun esitutkinnan, joka on päättynyt lainvoimaiseen tuomioon. Laki mahdollistaa myös keskeneräisen esitutkinnan ilmoittamisen kunhan asiassa kuullaan tutkivaa poliisiviranomaista. Lisäksi poliisin patjasta käyvät ilmi esimerkiksi poliisilakiperusteiset kiinniotot ja ns S-jutut, joissa ei rekisteröityä epäillä rikoksesta, mutta hän on joutunut jonkin muun poliisitoimenpiteen kohteeksi

- Oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän diaari- ja asianhallintajärjestelmän valtakunnallinen käsittelyjärjestelmä sisältää tiedon syyteharkinnassa olevista tai olleista

SUOJELUPOLIISI
Ratakatu 12, PL 151, 00121 HELSINKI

Puh. 029 548 0131

rikosasioista ja ratkaisu- ja ilmoitusjärjestelmä ratkaisuista rikosasioissa

- Rikosrekisteri, sakkorekisteri ja liiketoimintakieltorekisteri sisältävät osan seuraamustiedoista

- Suojelupoliisin toiminnallinen tietojärjestelmä, keskusrikospoliisin hallinnoima epäiltyjen rekisteri ja pääesikunnan turvallisuustietorekisteri sisältävät kyseisten viranomaisten tehtävien hoitamiseen liittyvää tietoa. Näihin rekistereihin rekisteröidyillä ei ole suoraa tarkastusoikeutta

- Ulosotto- ja luottotietorekisterit kuvaavat selvityksen kohteen taloudellisia ongelmia

Laajassa turvallisuusselvityksessä keskeisinä tietolähteinä ovat myös selvityksen kohteen antama henkilötietoilmoitus sisältäen ulkomaansidonnaisuusilmoituslomakkeen, sen perusteella tehtävät tarkastukset sekä selvityksen kohteen haastattelu. Näiden avulla pyritään muodostamaan kokonaiskuva selvityksen kohteen taloudellisesta tilanteesta, perhe - ja sukulaissuhteista ja ulkomaansidonnaisuuksista. Perhesuhteet ovat relevantteja lähinnä sen tähden, että selvityksen kohteen läheisestä voidaan hänen suostumuksellaan tehdä perusmuotoinen turvallisuusselvitys tarvittaessa.

Tutkittaessa ulkomaansidonnaisuuksia pyritään selvittämään onko selvityksen kohteella sellaisia sidonnaisuuksia ulkomaille, jotka voivat altistaa selvityksen kohteen hyväksikäytölle, painostamiselle, lahjomiselle tai muulle epäasialliselle vaikuttamiselle.

Laajoissa turvallisuusselvityksissä ilmoitettavaa tietoa on ollut historiallisesti hyvin harvoin, osuus on ollut alle yhden prosentin.

Tietojen ilmoittamisesta

Suojelupoliisi ei ilmoita kaikkea esille tullutta tietoa, vaan tekee aina yksittäisen kokonaisharkinnan siitä, onko tieto merkitykseltään sellainen, että selvityksen hakijan on perusteltua saada se esimerkiksi nimitysharkintaa varten. Keskeistä on esille tulleen teon tai tiedon luonne ja merkittävyys suhteessa selvityksen perusteena olevan tehtävän kannalta. Suojelupoliisin harkintavallan käyttöä asiassa ohjaa turvallisuusselvityslain 11§ ja tukee arviointikriteerilautakunnan suositukset.

Turvallisuusselvityksessä ei käytännössä tule ilmoitettavaksi sellaista tietoa, joka ei olisi jo ennalta selvityksen kohteen tiedossa. Laajassa turvallisuusselvityksessä turvallisuusselvityslaki takaa selvityksen kohteelle lisäksi niin sanotun huomautusoikeuden, jos toimivaltainen viranomainen harkitsee henkilöltä itseltään joko lomakkeiden muodossa taikka haastattelussa annetun tiedon ilmoittamista selvityksen hakijalle. Selvityksen kohteella on samat oikeudet edellä mainittujen tietojen tarkastamisen yhteydessä esille tulleiden tietojen osalta.

Turvallisuusselvityksen tulos annetaan sähköisesti, mikäli ilmoitettavaa tietoa ei ole. Ilmoitettavaa tietoa sisältävä turvallisuusselvitys annetaan aina kirjalli-

sesti nimetylle henkilölle. Turvallisuusselvityksen suojaustaso on tällöin joko III tai II riippuen käsiteltävästä tiedosta.

Suojelupoliisi ei turvallisuusselvityslain mukaisesti milloinkaan ota turvallisuusselvityksessä kantaa turvallisuusselvityksen kohteen sopivuuteen taikka luotettavuuteen. Turvallisuusselvityksessä ilmoitetaan vain esille tulleet relevantit tosiasiat.

Selvityksen kohteen oikeusturvaa tukevat menettelyt

Koska turvallisuusselvityksellä puututaan henkilön tietosuojaan, on hänen oikeuksistaan pidetty turvallisuusselvitysmenettelyssä hyvin huolta.

Keskeiset oikeudet ovat seuraavat:

- Turvallisuusselvityksen tekeminen edellyttää aina selvityksen kohteen kirjallista suostumusta
- Tietolähderekisterit on lueteltu tyhjentävästi laissa
- Muilta osin tiedot saadaan henkilöltä itseltään, joka henkilötietolomakkeella taikka haastattelussa
- Selvityksen kohteella on oikeus saada tieto antamiensa tietojen tarkastamisessa esille tulleista merkityksellisistä seikoista sekä huomautusoikeus häneltä saatujen tietojen käytöstä turvallisuusselvityksessä. Huomautus merkitään käytännössä aina annettavaan turvallisuusselvitykseen
- Selvityksen kohteella on oikeus saada tieto hänestä tehdystä turvallisuusselvityksestä ja siinä annetuista tiedoista selvityksen hakijalta taikka suojelupoliisilta. Tiedonsaantioikeus ei ulotu sellaisiin tietoihin, jotka on saatu rekisteristä, joihin ei lain mukaan ole suoraa tarkastusoikeutta
- Oikeusministeriössä toimii arviointikriteerilautakunta, joka antaa toimivaltaisille viranomaisille tulkintasuosituksia turvallisuusselvityslaista. Tällaisia suosituksia on nyt annettu kaksi liittyen rikosperusteisten tietojen ilmoittamiseen ja ulkomaansidonnaisuuksien tutkimiseen
- Turvallisuusselvitysmenettelyn laillisuusvalvontaa suorittavat etenkin viraston oma laillisuusvalvonta, SM:n laillisuusvalvonta sekä tietosuojavaltuutettu